

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XII. De Tubantibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

de *Veluwe*, pars Geldriæ. Opida in eâ sterneruntur, apud dextram Rheni ripam, *Arnhem*, *Vrageninge*, *Rhenen*: olim, quum in citeriore forent ripâ, dicta *Arenacum*, *Vada*, *Grinnes*.

Hanc igitur **MARSACORUM** gentem partem quondam fuisse **MARSORUM**, digressu horum divulgatam, suisque in sedibus relictam; nomen situsque faciunt uti credam: utique quum nulla alia ripa Rheni pars dari Marsis possit; & ex hac regione, quam rectissime commodissimeque in interiores illas oras transierint. Occasio digressus fuisse videtur hujusmodi, quum Drusus, Germanici pater, ingenti proximam Rheno Germaniam premeret exercitu; Marsi eis τὸ ἐν βάθει χώρον, id est, in loca interiora discedere consilium cœperunt. Interim Drusus, expeditionem in Frisios Cauchosque moliens, fossam Rhenum inter atque Isalam, de quâ suo loco dicitur, egit: quâ Marsi in duas veluti partem divisi sunt. quarum quum una intra dictam fossam contineretur, altera, Romanorum arma fugiens, in ulteriora, ceu intervallo tutiora, discessit. Factum hoc M. Messallâ, P. Sulpicio Coss., id est, anno ante natum Christum XII. Sic enim Dio lib. LIV, de Druso, sub his consulis: Ἐς τε τὸ Ἄκωνδον Διὰ τὸ Πέλω κατὰ πλοῦτος, τὰς τε φρεσὶς φεικώσατο, καὶ ἐς τὴν Χαονίδα Διὰ τῆς λιμνῆς ἐμβαλὼν, ἐκινδύωσεν. id est: Secundo Rheno in Oceanum devectus, Frisios subegit, ac per lacum in Chaucorum finem profectus, in periculo fuit. Per dictam fossam, quæ ex ejus nomine postea vocata fuit Drusiana, & per lacum, qui nunc dicitur *Suyder see*, devectum fuisse, suo loco ostenditur. Itaque sequenti anno jam nulli in dextrâ Luppia ripâ fuere Sigambri; quia Marsi illuc immigraverant. Dio paullo post, sub Q. Tuberone, Fabio Maximo Coss.; Ἄμα δὲ τὸ ἦλπις τὸν ἀπολεμον αὐθις ὄρησε, ἐπὶ τὴν τὸ Πέλων ἰπεριώθη, καὶ τὰς Οὐσιπίας καπερέψατο: τὸν τε Ἀσπίαν ἐξέδρα, καὶ ἐς τὴν τῶν Σουαμβρων ἐπέβαλεν. id est: Initio veris rursus ad bellum profectus, Rhenum transit, Vespetas perdomuit, Luppiaque ripis ponte junctis, in Sigambros irrupit. At illi, qui priscis in sedibus remanserant, quò ab digressis ac remotis discernentur, dignoscanturque; antiquo vocabulo paullum inflexo, pro **MARSIS**, **MARSACI** sibi dicti sunt; quemadmodum pars Chattorum à *Mattio* vocati fuere *Mattiaci*. Plinius illud vocabulum formavit **MARSACI**; eodem modo, ut opidum Batavorum, quod Tacito *Arenacum*, Antonino & tabulæ itinerariæ est *Arenatum*. Vetus marmoris inscriptio legitur talis:

T. Hortensio Mucroni Nat. Marsa-

quo V. An.

xxxxv. Ael. Verinus Arm. Cust.

Eq. Sing.

Aug. Fratri F. C.

Hanc inscriptionem ad gentem Marsacorum spectare haud dubito. quantum enim differt vox *Marsaqueo* à *Marsaco*?

Finis igitur integro Marsorum corpori apud Rheni ripam statuo istos: A meridie lineam ab opido *Coesfeld* ad divortium Rheni; & hinc ipsum Rhenum, ad Batavodurum usque. ab occasu æstivo, lineam à Batavoduro ad Hattemium. hinc ab orru æstivo, Isalam ad Bercolæ confluentem; inde verò ipsum Bercolam, ad dictum usque opidum *Coesfeld*.

Ceterum nobilius, ante Romanorum in has oras adventum, illustriusque fuisse Marsorum nomen, gentemque validiorem, patet inde, quòd quidam auctorum, ut testis est Tacitus in libro de Germaniâ, inter antiquissima id Germanorum nomina retulerint.

CAP. XII.

De TUBANTIBUS.

MARSII s. Bructerisque conterminos fuisse **TUBANTIS**, supra dictum est. horum rara apud rerum scriptores mentio; utpote gentis exiguæ, atque ignobilis. Primus eorum meminit Strabo, in lib. VII; ubi mendose leguntur *Σαβατιοί*, pro *Τεβατιοί*. Post hunc Tacitus bis, annali I, & XIII. Ptolemæus etiam, cui sunt *Τεβατιοί*. Postremo semel atque iterum nomen eorum inter auxilia palatina, ac militis præfidiarios legitur in Notitiâ imperii. Tacitus his varias variis temporibus attribuit sedes. Nostri ævi geographi unanimi ferè omnes constantique sententiâ in eâ regione nomen eorum posuerunt, quæ vulgò adpellatur *Twente*, Transisalanæ regionis pars: quasi hæc inclinatum à Tubantum vocabulo ferat nomen. quorum erro-

rem haud modicum ego demiror. quidpe non à Tubantibus, sed à duali numero, qui Germanis inferioribus est *twe*, dictam esse regionem *Twente*, quasi dicas *secundariam*; facile cuius perspicere poterat; quum proxima ei regio, pars itidem Transsalaranæ, à ternario numero *dre*, dicatur *Drente*, quasi dicas *Tertiariam*. tota namque regio Transsalarana in tres dividitur partes, seu diœceses; quarum prima, ac proxima flumini *Isala*, *Salland*; altera *Twente*; tertia *Drente*. Falsò igitur ac summum per errorem heic locantur Tubantes; quibus alii sunt investigandi fines. Alii opinantur, arcem hodiè, à quâ comitatus cognomen habet *Benthem*, antiquum gentis vocabulum servare. quibus equidem haud perinde reclamo. potuerunt enim huc transmigrasse ex iis sedibus, quas mox ex Tacito eis assignabo. & est etiam vicus hodiè extra comitatum, ad Amisiam amnem, 10 xv millibus passuum ab dictâ arce distans, vulgari vocabulo *Bentlage*. Marfi à Germanico quum summâ clade vastarentur; *Excivit ea cades*, inquit Tacitus annal. 1, *Bructeros*, *Tubantes*, *Vsipes*, quæ verba cum iis, quæ superiori capite super Marfis disseruimus, collata, proximos fuisse Tubanteis Marfis, aperte indicant. At quâ regione? Ab solis ortu Chassuarios atque Dulgibinos fuisse Marfis finitimos, infra cap. xv patebit. & à meridie fuisse Sigambros, inque horum postea sedem transgressos Tencteros, supra comprobaturum est; item ab occasu brumali Usipios, & ab occasu æstivo Bructeros: quorum hos ab Usipiis atque Marfis ad Amisiam usque amnem pertinuisse, mox infra docebo. Restat igitur unum Marforum latus, quod ultra Amisiam amnem, inter Bructeros atque Chat- 20 ros, septentrionibus objectum, commodè atque rectè Tubantum recipiet fines, quos eis tribuit Tacitus, dicto libro, sub Tiberii principatus initium. Limiteis igitur circum- scribo, à meridie, quâ Marfis iungebantur, Dalichium & Amisiam amneis, ad urbem usque Monasteriensem, ab occasu, quâ Bructeris contermini, eundem Amisiam, ad usque prædictum vicum *Bentlage*. hinc ab septentrionibus, quâ Angrivariis, ut infra ostendetur, continuabantur, lineam ad opidum *Melle* ductam. hinc ab ortu solstitiali, quâ Dulgibini, Cheruscorum clientes, occurrerant, montium jugum, quod iuxta opida *Ravens- burg* & *Bilefeld*, ad Dalichii usque fontem procurrat. Haud procul hoc limite vicus hodiè est *Bentdorp*, medio situ inter opida *Lemgow*, & *Dietmelle*: qui & ipse antiquæ gentis, huc aliquando progressæ, memoriam custodire videtur.

At postquam Marfi, ut supra relatum, à Germanico excisi, reliquæque eorum, se- 30 dibus antiquis relictis, in Bructerorum agros receptæ: sedes eorum statim obsedis- sentur Tubantes. Neronis certè xv anno, id est, à nato mundi Domino LVIII, heic eos locat Tacitus annal. xlii. Etenim quum Ansibarii, à Chaucis pulsi & sedis inopes, duce Bojocalo, apud Rheni ripam, inter amnem & Usipios, in eâ Usipiorum agrorum parte, quæ Romani exercitus, ad Vetera hibernantis, usui seposita erat, confederent, & ab Avito, inferioris exercitus legato, excedere juberentur, Illi Bructeros, inquit auctor, *Tencteros, ultiores etiam nationes socias bello vocabant.* *Arvius*, scripto ad Curtium Man- 40 ciam, superioris exercitus legatum, ut, Rhenum transgressus, arma à tergo ostenderet, ipse legiones in agros Tencterum induxit; excidium minitans, nisi causam suam dissociarent. Igitur abs- sistentibus his, partim metu exterritis Bructeris, & ceteris quoque aliena pericula deserentibus, sola Ansibariorum gens retro ad Usipios & Tubantes concessit. quorum terra exacti, cum Cat- 50 ros, dein Cheruscos petissent, errore longo, hospites, egerit, hostes, in alieno, quod juvenatius erat, caduntur: imbellis ætas in prædam divisa est. Quibus verbis apertissimè Tubantes medii inter Usipios Chattosque ponuntur, iisdem in finibus, quibus antea Marfi con- tinebantur. nam Chassuarios medios inter Marfos & Chattos, in Chattorum fuisse clientelâ & republicâ, infra ostendetur. Atque heic nominis memoria etiam nunc manet, apud Tencterorum confinium, in vico *Bentles*, paullo infra fontis Luppia. Post Neronis interitum, Bructeros eosdem agros tenuisse, ad Luppiam usque amnem, infra patebit. Tunc fortè & ipsi in Bructerorum concesserant civitatem, vel fidem: nam vali- 50 dissimum factum fuisse illorum corpus, eoque ipsam gentem superbam, infra ostendetur. At sub Trajani principatus initium Tubantes, unâ cum Bructeris, sedibus suis expulsi fuere per Angrivarios, Chamavosque: quorum hos ab eo tempore Chattis fuisse finitimos, infra liquèbit. In utrorumque antiquos agros immigrasse Dulgibinos, atque Chassuarios, ex Tacito disco. Quum igitur Tubantum superstes posterioribus etiam sæculis fuerit nomen; in pristinam trans Dalichium sedem, quam Angrivarii reliquerant, eos remigrasse, maximè credibile est. Atque huc partim pertinere puto auctoris nostri, in dicto libro, verba ista: *Angrivarios & Chamavos à tergo Dulgibini & Chassuarii cludunt, alique gentes, haud perinde memorate.*

Ceterum

Ceterum apud eundem auctorem, dicto annali XIII, sic Bojocali super Rheni ripâ, quam Ansibarii obsederant, referuntur verba: *Chamarorum quondam ea arva, mox Tubantum, & postea Usipiorum fuisse*. Hæc uti satis sint incorrupta, & ex vero, ego vehementer vereor. quidpe Menapios hæc arva tenuisse, quum Galliam Belgicam debellaret Jul. Cæsar, ipse auctor est locupletissimus, in commentariorum IV. quibus pulsus, Usipios immigrasse, ex eodem Cæsare, tum ex Dione satis idoneo probavi auctore. tenueruntque Usipii, donec à Druso perdomiti, in amicitiamque Romanorum recepti fuerunt. ab eo tempore militibus, ad Vetera in hibernis agentibus, usui cesserunt eadem arva; quemadmodum alia ejusdem ripæ arva, ad castra Maguntiacensia, ut supra notatum. Quapropter aut nulli heic umquam incoluere Tubantes, aut certe antè Julii Cæsaris in Belgis arma. Sed si ante Cæsarem; cur non Tacitus inter Tubanteis & Usipios interposuit Menapios, eorundem arborum colonos? cur non saltem Sigambros? Sanè ubique historiarum error, vel memoriæ lapsus. Mihi si conijcere heic liceat, malim profecto, pro *Tubantum* voce, legere *Sugambrium*, vel *Sugambrorum*. hi quidpe hæc tenere ante Usipios loca. nam Menapii, Gallia Belgicæ gens, quod coluerint, id permisso locatuque Sugambrorum factum existimo. neque enim veri simile, tam exiguum, ut supra demonstratum, Menapiorum partem, invitis Sugambribus Rheno trajecto, horum partem agrorum obsedisse. Tacitum verò aliorum auctorum *Sicambros*, & *Sigambros*, vocare *Sugambros*, supra ostensum est.

20

CAP. XIII.

De BRUCTERIS.

MARSIS conterminos quondam fuisse BRUCTEROS, supra dictum est. Horum vocabulum vitiatum legi apud Strabonem atque Ptolemæum, jam alii ante me adnotarunt. apud hunc sunt Βρυκτηροι. apud illum Βρυκτοι. utrobique repone Βρυκτοι. De his Tacitus, in libro de Germaniâ: *Iuxta Tencteros Bructeri olim occurrebant. nunc Chamavos & Angrivarios immigrasse narratur; pulsus Bructeris, ac penitus excisis. & mox: Angrivarios & Chamavos à sergo Dulgibini & Chasuaris cludunt, aliaque gentes, haut perinde memorate. à fronte Frisii excipiunt. Ad Amisiam usque flumen pertinuisse Bructeros, patet ex Strabone; qui, lib. VII, Drusum eos in dicto flumine navali pugna superasse tradit. item ex Taciti annal. I: Germanicus Cacinam cum quadraginta cohortibus Romanis, distrahendo hosti, per Bructeros ad flumen Amisiam mittit. equitem Pedo præfectus, finibus Frisiorum ducit. ipse impositas navibus quatuor legiones per lacus vexit. simulque pedes, eques, classis, apud prædictum amnem convenere. Chauci, cum auxilia pollicerentur, in commilitium adsciti sunt. Bructeros, sua urentis, expedita cum manu L. Stertinius, missu Germanici, fudit. mox: Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum: quantumque Amisiam & Luppia amnes inter, vastatum. Equitem Pedo finibus Frisiorum, id est, Bructerorum confinio, duxit. convenere apud os Amisiam; ad quod & Chauci, Frisiorum simul atque Bructerorum, ut infra ostendetur, contermini, auxilia Romanis offerebant. A meridie igitur limes, quo olim à Sigambribus separabantur, erat Luppia amnis, à fonte ad opidum usque *Lunen*; inde ab occasu brumali linea usque ad fontem *Bercolæ*. hinc verò, quâ Marfi quondam contermini, *Bercolæ* erat & *Ifala*, ad opidum usque *Hattem*. hinc ab occasu æstivo juxta lineam ad lacum *Dullart*, in quem Amisiam, antequam Oceano misceatur, effunditur, ductam, à Frisiiis distinguebantur. ab septemtrionibus & ortu, Amisiam, ad munimentum usque, cui vulgare vocabulum. *Ten Oort*, à Chaucis; hinc eodem Amisiam & Dalichio amne à Chamavis & Angrivariis Tubantibusque submovebantur. At postquam Marfi à Rheno in interiora commigrarunt; Bructerorum pars, in eorum agros transgressi, supradictâ lineâ, à Rheni divortio ad fontem usque *Bercolæ*, ab Usipiis determinabantur. Deinde verò Marfis excisis, Tubantibusque eorum sedibus, quas occupant, pulsus, Bructerorum nomen iterum ad Luppia & Tencterorum confinia processit. unde istud Taciti: *Iuxta Tencteros Bructeri olim occurrebant.* & historiar. V: *Multâ luce revectori hostes, in Rheno, captivis navibus, prætoriam triremem flumine Luppia donum Velleda traxere:* quam fatidicam virginem nationis Bructere fuisse adfirmat lib. IV. Regiones nunc dictis finibus continentur istæ: comitatus Sutfaniensis & Benthemi; *Salandia*, & *Twentia*, *Drentia*que pars, quâ opidum *Covorden*; item *Clivia* exigua portio, quâ opidum *Sevenar*: dein *Vestofalia* pars, quâ opida, *Borchsteensoorde*, *Nienborch*, *Abuus*, *Frede*,*